

etiam filius naturalis regis non liberatur ab omni onere ex pacto antiquiori bonis inhærente, etiam respectu inferiorum, cum nec rex ipse sit liber ab omni obligatione ex pacto. Rationem autem differentie bene attigit Panormit., in dicto cons. 26, et ex illo Albanus, circa finem, respondendo ad quartam rationem, quia propria tributa repugnant exemptioni ipsius personæ cujus sunt bona, nam propter illam præstantur, ut significavit Paulus, ad Rom. 13; aliud autem pensionis genus non est professio, vel indicium subjectionis, sed justitiæ, et obligationis ejus ex pacto ortæ, quæ nulli personæ, quantumvis liberæ et excellenti, seu supræmæ, repugnat.

17. *Fundamenta secundæ partis.* — Secundo, ut prædictus auctor hoc jus esse etiam canonicum ostendat, inducit c. *Sancitum*, 23, q. 8, quod idem est cum cap. 4 de Censib., et dicit esse textum expressum, quia in eo decernitur, tributa, quæ antea exhibebantur de aliquibus bonis, postquam illa facta sunt Ecclesiæ, solvenda non esse. Idemque confirmat ex cap. *Secundum canonicam*, 23, q. 8. Quod si quis respondeat ibi non esse sermonem de universis bonis seu prædiis ecclesiæ, sed de manso, domibus, atriis et hortis juxta ecclesiam positis, contra hoc objicit, alienum esse ab omni ratione et veritate, discrimen inter hæc et alia bona ecclesiæ constituere, tum quia eadem ratio immunitatis, quæ est in horto et manso, viget in aliis prædiis quæ Ecclesiæ acquiruntur, scilicet, quia omnia sunt dicata Deo, seu sunt Dei, quæ ratio est fundamentum hujus immunitatis; tum etiam quia una et eadem substantia ecclesiæ non debet diverso jure censi, cap. *Cognovimus*, cum Glossa, 12, q. 2. Unde concludit, textus illos irrefragabiles esse.

18. *Ex adductis juribus non probatur dicta sententia.* — Sed nihilominus censeo, ex illis non probari assertionem; imo ex ultimis verbis posse sumi objectionem non facilem in contrarium, ut capite sequenti videbimus. Quia mansus et reliqua loca ecclesiæ, quæ ibi specialiter numerantur, non solum eximuntur a propriis tributis regalibus, sed etiam a quacumque pensione et privato onere, etiam præexistente, et in quocumque pacto fundato, eximuntur, ut Glossa ibi, et communiter doctores intelligunt. Et colligitur ex ipsis juribus, quatenus solum ecclesiasticum excipiunt, quæ exceptio firmat regulam in contrarium quoad cætera omnia tributa. Quod adeo verum est, ut neque ipse patronus possit aliquam pensio-

nem de illis bonis sibi reservare, et si antea ipsi rei onus inerat, debeat necessario remitti aut redimi, ut ecclesia in dictis bonis libera maneat. At vero hoc non ita est in cæteris prædiis ecclesiæ, ut expresse notat Panormit., et alii, cum Glossa, in dicto c. 4 de Censib., et in dicto cap. *Secundum canonicam*, 23, q. 8, et ex ipso cap. *Sancitum*, in fine, aperte colligitur. Ergo necessario est constituenda differentia inter bona ibi specialiter nominata et alia ecclesiastica bona, cum jus illud speciale non possit ad omnia extendi. Ergo inde non potest sumi argumentum efficax ad id quod intendimus, alias æque probaret de omni genere tributis, vel pensionis temporalis, quod aperte falsum est. Neque est inconveniens ut aliqua pars bonorum ecclesiæ majori gaudeat exemptione ex speciali privilegio. Rationem autem privilegii et discriminis inter hæc et alia bona capite sequenti trademus.

19. *Alia jura ex quibus dicta exemptio colligi potest.* — Secundo, colligi potest hoc jus ex aliis decretis, in quibus simpliciter præcipitur, ut bona Ecclesiarum non subjiciantur tributis aut exactionibus temporalibus a quibusvis laicis potestatibus, ut constat ex c. *Non minus*, et c. *Adversus*, de Immun. Eccl., et in c. *Quamquam*, de Censib., in 6. Verumtamen responderi potest, in his juribus solum prohiberi quod Ecclesiis aut ecclesiasticis bonis hæc tributa imponantur, non vero vetari quod tributa antiqua, quæ ipsis bonis inerant, prius quam ecclesiastica fierent, in ipsis permaneant, et ab Ecclesiis solvantur, non quia ipsis imponatur tributum, sed quia cum illo onere bona acceperunt. Unde cum ibidem prohibetur, exactiones tributorum ab Ecclesiis propter talia bona fieri, recte intelligitur de exactionibus, quæ fiunt ob tributa imposita Ecclesiæ super bona jam sua, tum quia exactiones referuntur ad tributa, de quibus ibi erat sermo; tum etiam quia alias non possent omnes exactiones absolute, et sine distinctione prohiberi, cum aliquæ possint fieri ab Ecclesia juste, et sine læsione immunitatis ecclesiasticæ, ut si petantur, quæ justo titulo debentur, et in judicio ecclesiastico, si coactio necessaria sit. Sed quamvis hæc interpretatio satis sit consentanea verbis et menti illorum jurium, nihilominus ex identitate rationis credimus inde sumi efficax argumentum, ut decisio illorum jurium etiam ad tributa antiqua, et ad exactiones, quæ propter illa fiunt, extendatur, quod paulo inferius, afferendo rationes asser-

tionis, explicabimus, prius enim alia jura expendere necesse est.

20. Tertio ergo colligi potest hoc canonicum jus ex cap. 4, de Immunit. Eccles., in 6, ubi prius querela et abusus sæcularium potestatum refertur, *quæ nituntur et student, ut illis collectas, et talias, et alia hujusmodi Ecclesiæ persolvant, prætextu bonorum quæ acquisiverunt, vel extra manum suam ponant hujusmodi acquisita.* Et postea talis abusus damnatur, declaraturque *non licere quibuscumque jurisdictionem temporalem exercentibus exactiones quascumque Ecclesiis imponere, vel exigere ab eisdem pro domibus, prædiis, vel quibuscumque possessionibus ab eisdem Ecclesiis legitime hæcenus acquisitis, vel in posterum acquirendis.* In quibus verbis imprimis expendo, non solum reprobari exactiones de bonis quæ jam possidebantur ab ecclesia, quando fuit impositum tributum, sed etiam de bonis quæ postea acquiruntur, etiam si talia bona, cum antea essent sæcularia, tributis essent subjecta. Nam quod de hujusmodi bonis sit sermo, manifestum est. Propterea enim laici volebant cogere Ecclesiam, ut vel tributum solveret, vel bona dimitteret, ne ipsi privarentur tributo bonis annexo; ergo de his bonis tributariis loquitur jus illud, et nihilominus statuit ut talia bona, eo ipso quod ad Ecclesiam transeunt, ab exactionibus talium tributorum sint exempta. Unde etiam expendo, ibi distincte et universaliter prohiberi, *quascumque collectas vel exactiones imponere vel exigere*, utique circa ecclesiastica bona; ergo non solum est prohibitum hæc imponere, sed etiam exigere quæ imposita jam erant, prius quam Ecclesia illa bona acquireret. Atque hic textus, adjunctus præcedentibus proxime allegatis, videtur mihi satis probabiliter sententiam hanc ex jure canonico comprobare.

21. *Ex jure civili probatur assertio.* — *Primo.* — *Hæc jura non probant sufficienter assertionem.* — Superest dicendum de jure civili, ex quo nonnulla verba Justiniani adduci solent, quibus hæc assertio videtur significari, et imprimis afferuntur illa quæ Gratianus refert in cap. 2, 10, q. 2: *Ea, quæ ad beatissimæ Ecclesiæ jura pertinent, vel posthac forte perceperint, tanquam ipsam sacrosanctam et religiosam Ecclesiam intacta convenit venerabiliter custodiri.* Quæ verba fuerunt imperatoris Leonis, et referuntur a Justiniano, in l. *Jubemus*, C. de Sacros. eccles. In eis autem generaliter dicitur, omnia bona, quæ ad Ecclesiam perveniunt, esse intacta servanda, sicut

ipsam Ecclesiam; ergo jam non licet tributa pro illis exigere, sicut nec pro Ecclesia. Sed ut supra in simili dicebam, si argumentum efficax esset, nimium probaret, videlicet, omnia Ecclesiæ bona debere ita intacta servari, ut nulla pensio vel onus, etiam ex præcedenti pacto proveniens, pro illis exigi possit, quia ipsa ecclesia, seu fundus et area ejus hac immunitate gaudet, quod esse falsum ostendimus. Ergo illa æquiparatio non universaliter, sed juxta materiam subjectam accipienda est. Unde attendendum est, in ea lege specialiter prohiberi alienationes bonorum ecclesiasticorum, et in hoc sensu dici debere intacta custodiri, id est, sine diminutione, venditione, aut alia simili mutatione, sicut conservantur Ecclesiæ. Et ita accepit illam decisionem Pontifex, in capit. *Nulli*, de Rebus eccles. non alien., cum ita concludit: *Omnes sacerdotes ab hujusmodi alienatione abstineant, penas timentes, quas Leonina constitutio comminatur.* Ergo vox illa *intacta*, sine fundamento in textu extenditur ad tributa, et præsertim ad ea quæ inhærent bonis, priusquam ecclesiastica fiant. Nam si Ecclesia recipit bona sub tali onere, licet postea illud solvat, nihil propterea proprium alienat, quia talia bona non fuerunt a principio integre (ut sic dicam) translata in Ecclesiam, sed cum diminutione talis oneris, et ideo, illud postea solvendo, non alienat proprium, sed justum debitum solvit.

22. Unde etiam Gratianus non pro exemptione a tributis, sed ab alienationibus verba illius legis adduxit, et ad eundem finem alia multa ex decretis Pontificum adducit, tum ibi, tum etiam 12, q. 2, in quibus aliqua verba sunt generalia, quæ non recte ab aliquibus ad tributa applicantur. Ut sunt illa Pii, epist. 2: *Ad sedem Apostolicam perlatum est, quod quidam prædia divinis usibus tradita humanis applicant usibus, et Domino Deo, cui tradita sunt, ea subtrahunt, ut suis usibus inservant; quapropter ab omnibus illius usurpationis contumelia depellenda est, ne prædia usibus secretorum cælestium dicata, a quibusdam irruentibus vexentur*¹. Quibus verbis aliqui volunt esse prohibita omnia tributa ex ecclesiasticis prædiis, quia solutio tributis humanis quidam usus est; omnis autem applicatio talium bonorum ad humanum usum ibi censetur prohibita. Sed, licet hoc possit per accommodationem quamdam ad propria tributa regia applicari, non tamen in universum ad om-

¹ Cap. *Prædia*, 12, q. 2.

nia temporalia onera, vel pensiones, quas interdum potest Ecclesia, ex prædiis suis, etiam laicis solvere ex justo antecedente titulo juxta priorem assertionem. Ibi ergo tantum est sermo de usu humano injusto, et contra jus Ecclesiae usurpato, ut declarant illa verba: *Deo, cui tradita sunt, ea subtrahunt.* At vero solutio pensionis justo titulo debitæ non est injustus usus, nec per illum Deo subtrahitur, quod illi fuerat donatum; nam a principio fuerat donatum cum tali onere; jus ergo ad tale onus non fuerat donatum, et ita non subtrahitur Deo quod traditum illi erat, sed quod in ipsa donatione fuerat reservatum. Ideoque dici etiam potest, illum usum non proprie esse ecclesiasticorum honorum, ut talia sunt, sed ut aliqua ex parte sæcularibus oneribus subjecta permanserunt. Quapropter, nisi aliunde probetur antiqua tributa non permanere in bonis postquam ecclesiastica fiunt, ex illis verbis et similibus non probatur solutionem talis tributi ad alienationes vel alios usus prohibitos ecclesiasticorum honorum pertinere.

23. *Probatio altera ex civili jure.* — Deinde potest confirmari assertio ex l. *Jubemus*, C. de Sacros. eccles., ubi Valentinianus et Marcianus ecclesiastica privilegia confirmant, et subjungunt: *Quia humanitatis nostræ est, egenis prospicere, ac dare operam, ut pauperibus alimenta non desint, salaria etiam, quæ sacrosanctis ecclesiis in diversis speciebus de publico hæctenus ministrata sunt, jubemus nunc quoque inconcussa, et a nullo prorsus imminuta præstari, liberalitatis huic promptissimæ perpetuam tribuimus firmitatem.* Ex quibus verbis, et similitudine rationis, non improbabile sumi quidem potest argumentum, formaliter autem seu dispositive non probant intentum, quia lex illa nihil disponit de exemptione a tributis, sed tantum confirmat salaria, seu subventiones, seu annuas præstationes, quas imperatores de publicis bonis ecclesiis fieri jusserant. Hinc vero recte colligi potest, non fuisse imperatorum voluntatem, ut ex bonis Ecclesie acquisitis imperialia tributa exigenterentur, cum potius ipsi imperatores multa ex aliis bonis ad subventionem pauperum Ecclesiis dare præciperent. Unde etiam ratio illa de subventionem egenorum non minus suadet, debuisse fructus ecclesiasticorum prædiorum inconcussos et imminutos a publicis tributis servari, quam alia subsidia, quæ ad eundem finem ex publicis bonis Ecclesiis præstabantur.

24. *Fridericus proprie dicta Ecclesiarum bona a tributis exemit.* — Bartoli expositio. — Proprie igitur censetur dispositum et latum hoc jus civile a Friderico imperatore in sua constitutione, in qua generaliter statuit, ut *nulla communitas, vel persona publica, vel privata, collectas, vel exactiones. etc., Ecclesiis, vel piis locis imponere præsumat.* Quæ lex cum indefinite loquatur, omnes exactiones proprium tributorum, quæ collectæ, vel alio simili nomine appellantur, ab Ecclesiis et eorum bonis fieri prohibentur. Obstat tamen expositio Bartoli, in l. *De iis*, C. de Episcop. et Cleric., ubi ait, constitutionem Friderici intelligendam esse solum de tributis personalibus, seu mistis, quæ imponuntur personæ pro rebus, nam hæc tantum vocantur proprie collectæ, et ideo non prohibere quin prædia Ecclesie sint tributaria, prout in eadem lege *De iis*, et in leg. *Placet*, Cod. de Sacrosanct. eccles., statuitur. Ideoque reprehendit Glossas ibi dicentes, illas leges *De iis*, et l. *Placet*, derogatas esse per Authenticam, *Item nulla*, C. de Episcop. et Cleric. Quæ sententia placuit etiam Panormitano in dicto capit. 4 de Censib.

25. *Rejicitur expositio.* — Eam tamen merito reprobatur Bald., in dicta l. *Placet*, et universaliter sumpta videtur improbabilis. Nam ex illa sequitur, prædia Ecclesie, ex vi illius Authenticæ seu constitutionis Friderici, et consequenter ex vi juris civilis, non esse exempta a tributis realibus, etiam de novo impositis, postquam illa prædia ecclesiastica facta sunt, si tributa tanquam ordinaria et perpetuo duratura imponantur; consequens est omnino falsum, et ab omnibus reprobatur, ut in principio hujus capituli ex dictis in præcedenti supposui. Sequela probatur, quia prædicta tributa mittebantur per dictas leges *Placet*, et *De iis*; ergo si non sunt derogata per Fridericum, adhuc in sua vi manent, et consequenter ex vi juris civilis prædia Ecclesie erunt tributaria, etiam quoad tributa imposita postquam Ecclesia talia bona acquisierat. Quapropter negari non potest quin Authentica *Item nulla*, loquatur etiam de tributis realibus, nam absolute et universaliter prohibet exactiones ulla imponi Ecclesiis; nomine autem exactionum omnia tributa veniunt, tam ordinaria quam extraordinaria, et tam realia quam personalia, præsertim quia in ipso textu expresse distinguuntur *exactiones Ecclesiis, et piis locis, vel personis ecclesiasticis imponendæ*, et omnes prohibentur; ergo

etiam Ecclesia et pia loca ab impositione eorumque tributis eximuntur.

26. *Expositio Baldi.* — *Exploditur expositio.* — Aliter responderi posset, ibi quidem prohiberi Ecclesiis et piis locis exactiones imponi, non tamen illas postulari, quæ antea erant impositæ super bona, quæ cum illo onere ad Ecclesiam transierunt. Et ita limitat illam constitutionem Baldus, cum quodam Jacobo in dicta Auth. *Item nulla*, n. 4; addit vero imperatorem non permittere, ut prædia Italica sint tributaria; extra Italiam vero, ubi sunt prædia tributaria, transire ad Ecclesiam cum onere suo. Verumtamen hæc distinctio et limitatio admittenda non est. Primo, quia beneficium principis ample interpretandum est, maxime in causa religionis, juxta vulgarem legem *Sunt personæ*. ff. de Religiosis et sumptib. funer. Secundo, quia privilegium universale extenditur ad præsentia et futura, juxta cap. *Quia circa*, de Privileg., et notat Barthol., in dicta l. *Placet*, n. 8; ergo ex vi illius constitutionis fuerunt a tributis exempta omnia bona, quæ tunc erant ecclesiastica, quando illud privilegium concessum fuit, etiam si antea essent onerata tributis; ergo multo magis idem servandum est in omnibus bonis postea Ecclesie acquisitis. Tertio, quia verbum *Imponere*, in rigore non videtur ibi significare novam tributis impositionem, quia hoc modo solus princeps supremus potest tributum imponere, et tamen ibi prohibitio fit omnibus communitatibus et personis, non solum publicis, sed etiam privatis; ergo necesse est ut verbum *Imponere* ibi significet vel comprehendat actionem, quæ ab omnibus exerceri possit; ergo prohibetur ibi omnis petitio, seu distributio, seu impositio solutionis tributi, quæ ab Ecclesia fiat, sive ex bonis acquisitis, sive ex acquirendis. Atque hoc modo confirmatur etiam satis probabiliter hæc sententia ex jure civili.

27. *Tandem ratione conclusio ostenditur.* — Ultra hæc vero jura adducit prædictus auctor varias rationes, quibus eandem assertionem confirmat, quæ in eo videri possunt; solum cavendum est ne aliquæ sint nimium generales, et de omnibus oneribus seu pensionibus, tam publicis quam privatis. Item adverto, plures illarum, si attente considerentur, supponere privilegium exemptionis extendi ad antiqua tributa, potius quam illud probent. Quapropter illæ rationes mihi videntur efficaces, quæ vel ex generali ratione tributis, vel ex æquiparatione inter antiqua et nova tributa

sumuntur. Talis est illa ratio, quod tributa propria jure subjectionis imponuntur, unde eodem jure exiguntur et solvuntur, juxta illud Pauli, ad Rom. 13: *Necessitate subditi state, non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam, ideo enim et tributa præstatis*; ergo, cessante subjectione, non potest juste exigi tributum, quia cessante ratione debiti cessat debitum, quando ratio est adæquata, ut est in præsentia. At vero bona quælibet, eo ipso quod ecclesiastica fiunt, desinunt esse subjecta principi laico, quia extra ejus jurisdictionem fiunt; ipsa etiam Ecclesia, ad quam bona pertinent, est extra jurisdictionem ejusdem principis, et multo magis ipse princeps Christus, cujus sunt bona; ergo, eo ipso quod talia bona fiunt ecclesiastica, fiunt exempta ab omnibus tributis, quæ in sola jurisdictione fundantur. Sicut si persona uni regi subjecta a jurisdictione ejusdem regis eximatur, eo ipso a tributis ejus eximitur; imo non solum persona, sed etiam bona ejus ab his tributis eximuntur, quia ratione personæ imponuntur; ergo similiter quando bona immobilia in eum statum transferuntur, ut neque ipsa, neque illi, qui habent dominium utile eorum (ut sic dicam), neque proprius ac principalis dominus eorum, sub jurisdictione principis maneant, eo ipso a tributis eximuntur.

28. *Confirmatio.* — Et confirmatur hæc ratio ex alio principio juris, quod ubi dispositio aliqua ad eum casum venit, a quo incipere non potuisset, prior dispositio cessat, quando nimirum eadem ratio militat in continuatione quæ in inceptio. Ita vero est in præsentia; nam impositio vel exactio tributis non potest incipere in ecclesiasticis bonis; ergo nec potest in eisdem bonis, postquam ecclesiastica facta sunt, continuari. Ideoque in talis tributis impositione a principio hæc conditio intelligitur inclusa, ut tamdiu duret, quamdiu res illa non fuerit inhabilis, seu incapax talis tributis; tunc enim sicut inchoari non posset tributum, ita neque conservari, quia eadem est utriusque ratio, ut declaratum est, et magis ex responsione ad fundamenta prioris sententiæ constabit.

29. *Responsio ad jura civilia in principio adducta.* — *Ad rationem quod res transit cum onere suo.* — Ad jura ergo civilia respondetur, leges omnes, quæ mittebantur ordinaria tributa ab Ecclesiis exigi, revocatas esse per constitutionem Friderici, unde ad l. 4, de Indictionib., respondetur non oportere, fiscum in om-

nibus Ecclesiae æquiparari, nam Ecclesiam majoribus privilegiis gaudere æquum est. Authentica vero illa, quæ supponit esse posse in Ecclesiae bonis onera fiscalia, verum habere poterit in oneribus prioris generis, si fortasse bona, quæ ad Ecclesiam transierunt, prius erant ex contractu vel quasi contractu fisco obligata, et in eo casu locum habere potest decisio illa, quam retulit Gratianus, in c. 2, § *Item prædium*, 10, q. 2. Ad jura canonica respondebimus ex professo duobus capitibus sequentibus. Ad rationem, quod res transit cum onere suo, respondetur, efficaciter probare priorem assertionem, non tamen urgere contra secundam. Ratio autem discriminis est, quia illud axioma procedit, quando res non transfertur in statum, in quo talis oneris incapax fiat: nam si tanta sit mutatio, consequens necessario est ut res a tali onere eximatur. Sic enim servus, si legitime ordinetur, ab onere servitutis eximitur, et res consecrata, licet antea esset muneribus sordidis aut profanis subjecta, vi consecrationis ab eis eximitur. In præsentem ergo bona, cum ecclesiastica fiunt, in altiori quodam statu constituuntur, in quo tributorum sunt incapacia, non tamen aliorum realium onerum, quæ ex contractibus privatis nascuntur; et ideo per talem mutationem propria tributa cessant, non vero aliæ pensiones, nisi in casibus specialibus in jure expressis. Et tunc necesse est ut vel is, qui jus aliquod habebat in talia bona, talem eorum mutationem fieri consentiat, vel ut ei recompensatio fiat, juxta ea quæ capite sequenti dicemus.

30. *Quæsitum.* — *Expeditio.* — Sed interrogabit aliquis cur non idem postuletur respectu principis, quando bona illi tributaria in Ecclesiam transferuntur. Cum enim inde detrimentum et diminutionem in bonis suis patitur, injuste cum illo fieri videtur, si absque illius consensu vel compensatione talis mutatio fiat. Respondetur neutrum hic esse necessarium. Et ratio diversitatis est, quia princeps antea non habebat proprium dominium, vel jus aliquod particulare dominio æquivalens, ratione cujus ei deberetur tributum, sed solum ratione jurisdictionis illud exigere poterat, quia sub ejus superiori administratione erat res ipsa, vel dominus ejus. Nulla autem ratio justitiæ obligat ad conservandam rem illam sub jurisdictione temporalis principis, quia dominus ejus potest de ipsa libere disponere. Maxime vero potest eam Deo dicare seu donare, per quam donationem fiunt talia

bona ecclesiastica; non est autem necessarius consensus principis ut bona sæcularia ecclesiastica fiant. Quod (ut dixi) et jure canonico cautum est, et jure divino naturali, ratione dicta, satis videtur fundari.

31. Neque refert quod proventus principis inde possint diminui, quia diminutio non fit in propriis bonis, sed in stipendiis communibus, estque per accidens; consequitur enim ex subtractione materiæ, religiose et juste facta, et ob hanc causam non debetur recompensatio. Præsertim quia etiam e contrario contingere potest ut, si bona ecclesiastica vendantur, et sæcularia fiant, tributaria esse incipiant, et ita proventus principis augetur. Quæ omnia in privatis oneribus ex peculiari jure seu dominio profectis locum non habent, ut ex dictis satis constat. Accidit quod cessatio tributi in eo casu non fit privata voluntate vel auctoritate donantis; sed fit auctoritate juris, vel divini, vel humani in divino fundati. Et ideo ibi etiam non deest consensus principis ipso jure datus virtute dictæ legis civilis, qui revocari amplius non potuit, postquam Ecclesia beneficium illud et privilegium accepit, quanguam etiam sine illo id fieri posset virtute juris divini, vel etiam canonici, sicut supra de hac exemptione ecclesiastica generaliter ostensura est.

32. *Ad ultimam confirmationem.* — Unde ad ultimam confirmationem respondetur, detrimentum illud ordinarie non esse magni momenti, neque illius considerationem haberi, propter rationes factas. Si tamen aliquando contingeret tot bona Ecclesiae acquiri, ut in grave præjudicium magnamque diminutionem regalium proventuum redundaret, Summus Pontifex consulendus est; nam ad illum spectat in hujusmodi casibus remedium adhibere. Non enim licet christianis principibus ecclesiastica bona invadere, ut in dicta Auth. *Item nulla* expresse dicitur, nec etiam possunt de illis disponere aut statuere, ut in superioribus probatum est.

CAPUT XXI.

ALIQUIBUS OBJECTIONIBUS OCCURRITUR, ET QUAM SIT ANTIQUA HÆC BONORUM ECCLESIASTICORUM EXEMPTIO, OBITER EXPLICATUR.

1. *Prima objectio, ex jure canonico.* — Contra ea quæ in superioribus capitibus definita sunt, aliqua objici possunt, quæ vel falsam esse doctrinam, vel saltem nimis novam sua-

dere possunt. Et primo, ex jure canonico objicitur cap. *Si tributum*, 11, q. 1, sumptum ex Ambrosio, orat. sen concion. 1, de Basilicis non trad., in fine, ubi inquit: *Si tributum petit imperator, non negamus, agri Ecclesie solvunt tributum.* Et similia fere habet in cap. *Convenior*, 23, q. 8, sumpto ex eadem oratione, et epist. 33, ad Sororem, quæ nunc est 13, lib. 2. Secundo objicitur c. *Tributum*, 3, q. 8, ubi Urbanus Papa sic inquit: *Tributum in ore piscis, piscante Petro, inventum est, quia de exterioribus, quæ palam cunctis apparent, Ecclesia tributum reddit.* Et infra: *De exterioribus Ecclesie, quod constitutum antiquitus est, pro pace et quiete, qua nos tueri ac defensare debent, imperatoribus persolvendum est.* Tertio objicitur c. *Sancitum est*, 23, q. 8, ubi specialiter dicuntur exempta a tributis ecclesia cum hortis, atriis et domibus ei conjunctis, et mansis ejus; postea vero additur: *Et si amplius aliquid habuerint, inde senioribus suis debitum servitium impendant*, per quæ verba tributum aliquod significatur, ut omnes intelligunt, et ipsa præ se ferunt. Hæc ergo est generalis regula, quod bona Ecclesie solvunt tributum, illis paucis exceptis quæ in principio posita fuerant, quæ exceptio regulam in cæteris firmat. Et quamvis caput illud sit Concilii Wormatiensis provincialis, cap. 50, pro universa Ecclesia receptum est in c. 1, extra, de Censib., per Gregorium IX, qui solum ante quadringentos fere annos præcessit.

2. *Secunda objectio, ex jure civili.* — Secundo, principaliter ex jure civili objicitur l. *Placet*, C. de Sacros. eccles., quæ est Honorii et Theodosii, in l. 40, de Episcop. et Cleric., in C. Theodosiano, ubi, licet Ecclesie eximantur a muneribus sordidis, et ab extraordinariis tributis, non tamen ab ordinariis, ut patet ex illis verbis apud Justinianum: *Nihil præter canonicam illationem*, id est, præter ordinariam, et certa regula statutam impositionem. Imo etiam posse exigi aliquid, *si adventitiæ necessitatis sarcina repentina poposcerit*, quam legem suo decreto inseruit Gratianus, in c. *Generaliter*, § *Placet*, 16, q. 1, significans jus canonicum legem illam non repudiare. Secundo objicitur lex *De iis*, C. de Episcop. et Cleric., ubi prædia clericorum cogenda dicuntur *ad pensitanda fiscalia*; sub prædiis autem clericorum etiam Ecclesiarum intelligi videntur. Tertio objicitur l. ult., C. de Exactor. tribut., lib. 10, quæ sic habet: *Si divina domus, aut quæcumque alia cujuscumque dignitatis atque fortunæ fundos quolibet titulo posse-*

derit, et non impositas reipublicæ functiones agnoverit, quemadmodum prior dominus dependebat, omnibus modis possessiones eorum publico vindicentur, ubi Glossa per publicas functiones exponit tributa, et annonas, onera (inquit) rerum, et ideo cum rebus ipsis ambulatoria. Sic enim imperatores rescripserunt, *in vectigalibus ipsa prædia conveniri*, l. *Imperatoris*, ff. de Publicanis et Vectigalib., ac subinde hujusmodi tributa onera esse realia, et ab Ecclesiis deberi (juxta illam legem), quacumque ratione prædia ad eas devenerint.

3. *Responsio universalis ad omnes objectiones factas.* — Ad has objectiones possemus unico verbo respondere, illa jura procedere secundum antiquum morem, jam vero revocata esse, majoraque privilegia esse Ecclesiis concessa. Quæ responsio non gravate acceptari posset pro legibus civilibus, prout illam traderunt Glossæ, in dicta l. *Placet*, et in dicta l. *De iis*. Quod tamen spectat ad jus canonicum, incredibile est, per illud fuisse aliquando approbata hujusmodi tributa, præsertim post tempora christianorum imperatorum, et ideo, prius quam ad singula respondeamus, explicare oportet quam sit antiqua, quoad hanc partem tributorum, Ecclesiarum exemptio; nam de illa fere idem sentiendum censeo, quod de exemptione ipsa in genere in superioribus dixi, quia hæc pars quædam est ecclesiasticæ immunitatis, et non minus necessaria, minusve rationi consentanea, quam alia. Distinctio igitur supra tradita hic etiam præmittenda est; nam aliud est loqui de jure, aliud vero de facto.

4. *Prima conclusio: quam sit antiquum privilegium non solvendi tributa ex bonis Ecclesie.* — Primo ergo dicimus privilegium, seu jus non solvendi tributa ex ecclesiasticis bonis, a principio inditum, et cum ipsa Ecclesia quasi concreatum fuisse. Hoc facile patet ex supra dictis in genere de origine ecclesiasticæ immunitatis, et eodem modo declarandum est. Nam imprimis censeo, hoc jus intrinsece oriri ex ipsa Ecclesie institutione, prout a Christo facta est; nam ex vi talis institutionis Ecclesia capax est ad acquirendum bona, tam immobilia quam mobilia, quæ ad solum Dei cultum vel pietatis opera sint destinata. Non enim habet Ecclesia hanc capacitatem seu potestatem ab imperatoribus, aut ab hominibus, sed intrinsece, et ex natura rei illam habet, eo ipso quod est hominum mortalium congregatio habens specialem unitatem et vinculum ex Christi institutione. Sive talis capacitas consi-